

Опис досвіду роботи бібліотекаря Заговори Юлії Анатоліївни

*Книжки - це наша праця, наша совість.
Цілющої води живий струмок.
О. Іваненко.*

Духовно-моральне становлення підлітків, підготовка їх до самостійного життя є найважливішою складовою частиною розвитку суспільства, держави. У нових умовах суспільного розвитку держава робить запит на особистість високоморальну, особистість, здатну активно включитися в систему суспільних і творчих відносин, особистість, яка обов'язково знайде своє місце в житті та суспільних процесах, що проходять у державі.

Адже відомо, що сьогодні серед молоді зростає злочинність, байдужість, жорстокість, але ж саме їм, молодим, сьогоднішнім учням, завтра стояти біля керма держави, будувати економіку, розвивати культуру, науку, зберігати та примножувати здобутки своїх батьків.

Шкільна бібліотека не може працювати, не враховуючи мету й завдання навчально-виховного процесу і тому вона є тією крапкою на карті села, міста, держави, де зароджуються та горять найбільш яскраві думки, почуття, де закладається духовне здоров'я нації.

Роботу шкільної бібліотеки організовано згідно таких розділів плану: вивчення потреб користувачів бібліотеки, їх інтересів; інформаційне та довідково-бібліографічне обслуговування; формування, вивчення та використання книжкового фонду; творчі акції бібліотеки; організаційні питання.

Вивчення читацьких запитів - одна з умов результативності роботи шкільної бібліотеки. Якість цієї роботи, її ефективність залежать, впершу чергу, від того, наскільки бібліотекар знає своїх читачів, їх потреби, інтереси. Вивчення та аналіз читацьких інтересів і читацьких формулярів спонукає мене до більш відповідального, уважного та системного підходу в обслуговуванні користувачів, до пошуку оптимальних рішень, до формування духовного спілкування з юними читачами. У зв'язку з цим постійно проводжу аналіз читацьких формулярів: індивідуальний, тематичний, груповий тощо. Наприклад: що і як часто читають учні 5 класу; як учні 6-7 класів читають програмову літературу; як учні 2-4 класів читають природничу літературу тощо.

З метою вивчення загальної картини читання в школі постійно проводжу аналіз читацьких формулярів з проблеми систематичності читання по класах. У результаті багаторічних спостережень можу зробити висновок, що велику роль у прищепленні дітям любові до бібліотеки, до систематичного читання, до книги відіграють учителі молодших класів. Якщо вони зможуть піти назустріч бібліотекарю і, починаючи з 1 класу, будуть працювати разом з

ним для здійснення однієї спільної мети -виховувати бережне ставлення до книги, викликати інтерес до творів друку, бажання читати, то учні з класу в клас будуть лише удосконалювати навички систематичного читання.

Для реалізації даної мети проводжу захисти читацьких формулярів в межах читацьких груп, конкурси на кращий читацький формуляр, поглиблену індивідуальну та групову роботу з учнями, а саме: індивідуальні бесіди - рекомендаційні, інформаційні, пізнавальні, про прочитану книгу; поглиблена індивідуальна робота з учнями, що мають слабку техніку читання, з новоприбулими учнями; анкетування на тему "Книга в твоєму житті"; експрес-інтерв'ю "Я - користувач бібліотеки"; опитування-інтерв'ю "Я люблю читати про..."; бліц-опитування "Найкраща книга минулого року"; анкетування "Українська книга і час".

З метою вивчення читацьких інтересів, виявлення та вивчення незадоволеного запиту користувачів бібліотеки постійно веду та аналізую «Зошит незадоволеного запиту читача», вивчаю програми загальноосвітніх дисциплін і списки літератури для позакласного читання, побажання й пропозиції вчителів та батьків. Поєднуючи традиційні та нетрадиційні форми роботи постійно працюю над тим, аби заохочувати учнів до читання, зацікавити їх книгою, процесом пізнання, стимулюю до використання книг, що є у бібліотеці. Саме тому важливим напрямком у моїй професії є інформаційна робота. Щоб бути ефективною, ця робота повинна носити систематичний, оперативний, випереджаючий характер. Проводжу її за трьома напрямками: інформування педагогічного колективу; інформування учнів-читачів; інформування батьків.

Кожній групі читачів притаманні свої інформаційні запити, які мають певну специфіку задоволення.

Учителям потрібно знаходити відповіді на багато питань: як запровадити в практику нові програми, як працювати за новими підручниками, про нові напрями в дослідженнях із педагогіки, про накази Міністерства освіти і науки України. Тому бібліографічне інформування педагогів - пріоритет у діяльності бібліотеки.

Працюючи в тісному контакті з педагогічним колективом школи, систематично інформую вчителів про нові документи в галузі освіти, матеріали викладання предметів, методики сучасного уроку, нові підручники та новинки літератури. Ця інформація висвітлюється в інформаційних списках нових надходжень, пропоную увазі вчителів на засіданнях методичних об'єднань, педрад, на нарадах.

Особливу увагу приділяю такій формі інформаційної роботи, як підготовка списків рекомендаційної літератури для учнів - членів факультативів, гуртків, обдарованих дітей, учасників олімпіад та членів МАН. Ці списки складаються за книгою попередніх замовлень, яка має назву "У вас питання - у нас відповідь", і охоче використовуються дітьми.

Бібліотекар школи -ще і бібліограф, тому систематично надаю читачам усні й письмові бібліографічні довідки, тематику яких визначають події в житті держави, знаменні дати тощо. У шкільній бібліотеці користувачі отримують

індивідуальні, групові та тематичні довідки. Всі вони обліковані у "Зошиті обліку довідково-бібліографічної роботи". Для максимально повного задоволення інформаційних потреб як учителів, так і учнів та їх батьків, ведеться робота з удосконалення й розширення довідково-бібліографічного апарату бібліотеки. Постійно поповнюються й редагуються алфавітний та систематичний каталоги. У бібліотеці функціонує розгалужена система тематичних картотек, які дають змогу розкрити фонд у тих аспектах, що в каталогах не представлені або представлені не в повному обсязі, зокрема: систематична картотека журнальних і газетних статей; краєзнавча картотека; реєстраційна картотека руху підручників; ілюстрована картотека для дітей молодшого шкільного віку "Що нам читати?"; картотека періодичних видань.

Картотеки відображають актуальні проблеми сьогодення та підпорядковані навчально-виховним завданням школи. Ефективними формами масового інформування є бібліографічні огляди літератури, періодичних видань, дні інформації, години цікавих повідомлень, прес-конференції тощо. Цікаво і результативно пройшли огляди літератури "Хто ми? Які? Звідки?", "Джерела знань про рідний край", "Рослинний світ України в легендах і переказах", "Педагогічний пошук: досвід, проблеми, знахідки", "Нема цвіту кращого від маківочки, нема роду милішого від матіночки". Щороку проводиться День періодики "Шкільна бібліотека та періодичні видання", а також година інформації "Підручники в новому навчальному році". Ці заходи в бібліотеці стали вже традиційними. Не можна також оминати увагою проведені в бібліотеці дні інформації "Хочте – вірте, хочте - ні", "Україна вчора, сьогодні, завтра", прес-конференції "Глобальні проблеми людства", "Чорним болем в серці України" та інші.

Виставки літератури, тематичні полиці, перегляди літератури допомагають систематичному інформуванню читачів про новинки літератури, про найбільш цікаві книги з окремих тем.

При організації заходів обов'язково враховують вік читачів: дітям молодших класів потрібні невеликі, яскраві, художньо-оформлені виставки з коротким, простим, цікавим змістом; дітям старшого віку - більш наповнені інформацією. У бібліотеці, зокрема, були організовані виставки нових надходжень: "На хвилинку зупинись - нові книги подивись", "Літературні новини"; виставки до предметних тижнів; цикли книжково-ілюстрованих виставок: "Літературний календар місяця", "У цім краю, де серця рідна пристань", "Мій любий рідний стоголосий краю", "Запитує читач - відповідає книга", "Державна символіка: походження, традиції, доля"; тематичні полиці: "Матері природі - турботу й увагу", "Історія, одягнена в роман", "Літературними стежками рідного краю", "Є право - значить є надія"; перегляди літератури: "Твій вільний час", ""Веселка" - країна дитинства", "Професій тисячі, твоя - одна", "Хочеш бути красивою? Будь ласка!"; та огляди періодичної преси: "Ні пуху, ні пера!" (Інформація для абітурієнтів), "Останні новини".

Постійно працюю над створенням інформаційної бази періодичної преси, газет, підбираю інформацію, яка відповідає запитам читачів. Це тематичні папки-досьє за відповідними темами, до яких збираю вирізки з газет та журналів минулих років. Особливою увагою читачів користуються папки: "Україна - НАТО: за і проти", "Сторінками історії", "Біль природи - турбота твоя", "Мистецтво бути здоровим", "Життя і творчість видатних людей", "А мова - як море" та інші.

Як відомо, інформаційна культура учнів формується шляхом популяризації бібліотечно-бібліографічних знань. Мета вивчення основ бібліографії в школі полягає в тому, аби учень сам дійшов висновку: жоден вид діяльності неможливий без постійного пошуку інформації, а це завжди потребує знань спеціальних джерел. Та найголовніше завдання на кожному бібліотечному уроці - прищепити дітям любові до книги, виховувати бережне ставлення до неї. Успіх цієї роботи залежить від тісного контакту вчителя й бібліотекаря, єдиного планування роботи з книгою, виховання загальної культури. Тому на початку навчального року складаємо "Координаційний план роботи бібліотекаря та вчителя по проведенню бібліотечно-бібліографічних занять, вихованню культури читання серед учнів 1-11 класів". Бібліотечно-бібліографічні уроки плануємо так, щоб в їх проведенні брали участь учителі початкових класів, учителі-предметники, класні керівники. Вони включають теми таких уроків до своїх планів роботи. Проводяться бібліотечні уроки в рамках уроків позакласного читання та позакласних виховних годин.

План складається з урахуванням вікових особливостей учнів, вимог шкільної програми, програми з позакласного читання й охоплює всі напрями популяризації бібліографічних знань. Ним передбачене поступове набуття та поглиблення учнями знань про книгу, бібліотеку. У популяризації основ ББЗ використовую різноманітні технології: бесіди, лекції, практичні заняття, доповіді, повідомлення, усні журнали, різні види змагань, уроки-подорожі тощо.

У результаті тісної співпраці бібліотекаря й учителів напрацьовано багато матеріалів для проведення уроків. Велику допомогу в проведенні цієї роботи надають публікації журналу "Шкільна бібліотека", який наш заклад передплачує більше 5 років. У бібліотеці оформлено тематичну папку з розробками проведених бібліотечних уроків, бесід, уроків позакласного читання. Такі уроки як "Екскурсія в бібліотеку", "Правила поводження з книгою", "Звідки книга прийшла", "Як правильно читати", "Твої помічники у виборі книг", "Як користуватися каталогами і картотеками" та інші прищеплюють дітям любов до книги, навчають самостійно працювати, розширюють кругозір, вчать не розгубитися в морі книг. Для засвоєння бібліографічних знань організовую уроки у вигляді змагань, а саме: бліц-турнір "Все про бібліотеку й книгу", конкурс ерудитів "Юні читайлики", ігри "А якщо подумати?".

Не менш значне місце в інформаційній роботі займає Тиждень дитячої та юнацької книги, святкування якого на весняних канікулах стало у нашій

школі традицією. Для підготовки та проведення цього загальношкільного свята спільно з учительським та учнівським колективами школи розробляється план роботи, який затверджується директором.

Для молодших читачів: презентація хрестоматії "Письменники Сумщини - дітям", пізнавальна гра "Рослини в дитячих іграх", зоовікторина "Твій вірний друг", гра-вікторина "Літературний кругозір", конкурси малюнків "Я малюю казку", "В гармонії з природою", "Моє рідне місто", "Світ без кордонів очима дітей", виставки дитячих книг, літературні ранки.

Учні старших класів брали активну участь в організації літературної години "Мистецтво живого слова", літературно-екологічної вітальні "Зупинімося - останній є шанс. Ця планета не тільки для нас!", усного журналу "Шкідливі звички - шлях у безодню", філософського столу "Духовність - храм душі людської", поетичної свічки "Слово й музика нехай єднають нас" та інших заходах, допомагають організовувати книжкові виставки, проводити свята для молодших школярів.

Важлива ланка інформаційної діяльності бібліотеки - це робота з батьками учнів школи. Щоб надати їм інформаційну допомогу у вихованні дітей, залучити до навчально-виховного процесу закладу, використовую такі форми роботи: звіт про роботу бібліотеки "Шкільна бібліотека сьогодні - це..."; оформлення інформаційного куточка "Батьківський всебуч" з рекомендаціями та порадами щодо виховання дітей в сім'ї; перегляди літератури із циклу: "Дорослі та підлітки: союз, конфлікт, компроміс", "Родинне виховання: досвід, проблеми, знахідки", "Здоров'я дітей - здоров'я нації"; конференція "Мистецтва виховувати потрібно вчитися"; участь батьків у роботі Бібліотечної Ради.

Поспішають батьки на свята для всієї родини, організовані бібліотекою. Адже саме там можна переконатися, що бажання читати залежить від того, чи читала дитині бабуся казку, чи бачило маля за читанням книжки маму з татом. Захоплююче пройшли родинні свята "Тато, мама і я - це читачів сім'я", "Ми читачами стали", "Їде, їде саночками вже до нас святий Микола" та інші. Для якісного інформаційного забезпечення читачів потрібна систематична робота зі збереження, зміцнення та розширення бібліотечного фонду; формування його ядра, основу якого б складала українська книга.

Фонд шкільної бібліотеки систематизований за віковими групами книгокористувачів, розміщений на полицях на основі бібліотечно-бібліографічної класифікації. Стелажі знаходяться у відкритому доступі для читачів. Це дає їм змогу краще вивчати склад книжкового фонду, орієнтуватися в ньому. У бібліотекарів є можливість провести бесіду з читачем, порекомендувати кращі твори, влаштувати безпосередньо на стелажах невеликі книжкові виставки. Усе це спрямоване для популяризації книжкового фонду, для покращення обслуговування читачів. Усі книги, брошури, журнали та підручники, що надходять до шкільної бібліотеки, є державною власністю. Саме це зобов'язує кожного бібліотекаря вести чіткий і систематичний облік книжкового фонду, забезпечувати його збереження.

У бібліотеці ведеться як сумарний облік книжкового фонду, що відображає надходження, вибуття, загальну чисельність, розподіл видань за видами та змістом, які фіксуються у "Сумарній книзі", так і індивідуальний облік кожного примірника книги, що надходить до бібліотеки. Реєструються ці надходження в "Інвентарній книзі". На підручники також ведеться сумарний та індивідуальний облік. Сумарний - відповідно у "Сумарній книзі", індивідуальний - у "Реєстраційній картотеці руху підручників".

Основними джерелами поповнення фонду нашої бібліотеки є: централізоване поточне комплектування через Сумське управління освіти; одержання літератури, прийнятої взамін загубленої читачами; одержання літератури, подарованої бібліотеці учнями школи, їхніми батьками, спонсорами; передплата періодичних видань.

Часто організуємо зустрічі з поетами та письменниками рідного краю, після яких шкільна бібліотека поповнюється подарунковими виданнями авторів. Виправдовують себе й акції: "Подаруй книгу бібліотеці", "Родина - шкільній бібліотеці", "Випускники - бібліотеці". Приємно бачити радісні обличчя дітей, коли вони з гордістю віддають свої маленькі скарби шкільній книгозбірні. Завдяки тісній співпраці з благодійним фондом бібліотека ніколи не залишалася без періодики, має змогу задовольнити запити читачів щодо періодичних видань "Айболить", "Світ молоді", "Аудиторія", "Світ дитини", "Домовичок", "Шкільна бібліотека", "Юний натураліст" тощо.

З метою поліпшення роботи щодо збереження книги колектив школи бере активну участь у Всеукраїнському огляді-конкурсі "Живи, книго!". В рамках огляду проводяться: бесіди з учнями школи та їхніми батьками про збереження підручників "Шкільним підручникам - довге життя"; робота з боржниками; рейди-перевірки стану збереження підручників "У кого підручникам краще живеться" кожного місяця, оголошення результатів відбувається на загальношкільній лінійці; встановлення у кожному класі посади відповідального за збереження підручників; щомісячна перевірка та оцінка стану підручників у кожного учня; щомісячне проведення санітарних днів, виявлення книг, які потребують ремонту; ремонт книг у "Книжковій лікарні"; використання санкцій за знищену книгу.

Усі заходи зі збереження бібліотечного фонду проводяться за допомогою батьківського комітету школи та читацького активу і виховують в учнів відповідальність, дбайливе ставлення до книги як до джерела знань. За бережне відношення до книги переможцям акції "Живи, книго!" оголошуються подяки.

Популяризація літератури з метою забезпечення інформаційних потреб здійснюється також за допомогою проведення різноманітних творчих акцій шкільної бібліотеки спільно з педагогічним колективом школи. Аби створити в дитячих серцях потребу постійного спілкування із книгою, використовуємо різні ефективні виховні технології. Учні стають активними учасниками літературних подорожей, вечорів, вікторин, усних журналів, презентацій, ігор, конкурсів, діалогів, диспутів тощо.

З молодшими школярами цікаво проходять година ввічливості "Поради феї чарівної", свята "У світі країни Казкарії", "Прощавай, Букваріку!", вікторина "Ходимо слідами", які організуємо спільно з учителями початкової ланки.

Великим успіхом користуються вдітей конкурси та інтелектуальні ігри: конкурс дитячої творчості "Нащадки пам'ять бережуть", виставка-конкурс квіткових композицій "Квіти часто нам говорять більше, ніж слова", інтелектуальні ігри "Брейн-ринг" та "Слабка ланка".

Та найбільше у своїй роботі переймаюся проблемою організації молодіжного дозвілля, яка полягає не тільки в тому, щоб зайняти вільний час, а й у тому, щоб культурно його використати, перетворити на час інтенсивного духовного зростання особистості, підготовку її до творчої та високоінтелектуальної діяльності. У бібліотеці відбуваються такі заходи:

вечір запитань і відповідей "Відношення молоді до вступу України в НАТО"; відкритий діалог "Українська армія майбутнього - якою їй бути"; усний журнал "На шляху до самого себе"; диспут "Що таке екологічна культура?"; свята "А вже Покрова одцвіла ...", "Двоє на святі кохання"; вечорниці "На Андрія".

На мою думку, для того щоб втримати людину від якого-небудь негативного вчинку, необхідно з нею розмовляти на цю тему: чим більше людина говорить, тим менше в неї схильності це робити. Саме з метою втримати дівчаток-підлітків від негативних вчинків, вберегти їх від поганого впливу, сформувати високу художньо-естетичну освіченість особистості у 2008 році при шкільній бібліотеці було створено молодіжний клуб спілкування „Азалія”, який об'єднує дівчаток старших класів. Завдання клубу: організувати змістовне дозвілля школярів; утверджувати принципи загальнолюдської моралі, формувати високу художньо-естетичну освіченість особистості; навчити спілкуватися, формувати власну думку, захищати її, слухати співрозмовника; пам'ятати, що кожна думка має право на існування; учити терпимо ставитись до людей, котрі думають інакше.

Засідання клубу завжди проходять у теплій і невимушеній обстановці, за чашкою гарячого чаю. Дівчата вчаться довіряти одна одній, не соромляться звернутися до подруг зі своїми проблемами, допомагають спільно їх вирішувати. Заняття відповідають запитам та інтересам школярів, а тому завжди цікаві і корисні їм. Найцікавіші з них: круглий стіл „Ти - творець власної духовної краси”; година спілкування „Білі крила кохання - найвищі із крил”; заняття-практикум „Змістовне дозвілля - що це?"; інформація для роздумів „У моді - незайманість?"; психологічний тест „Чи вмієте ви слухати?"; диспут „В чому сенс життя і щастя людини?"; урок-роздум „Як завоювати друзів?"; тренінг „Тенета безпеки" та ін.

Думаю, для юних школярів спілкування в клубі стане компасом у морі людських стосунків, почуттів, законів життя, адже з кожним цікавим запитанням чи думкою вихованці ростуть, розправляють крила, починають розуміти сенс людського життя. А це - найголовніше.

У тісній співпраці з педагогічним колективом школи було систематизовано багато матеріалів для організації змістовного дозвілля старшокласників.

Результатом такої співпраці став збірник сценаріїв „Живемо - не тужимо”, який був спільно підготовлений із педагогом-організатором школи.

Важливу роль у житті бібліотеки відіграє актив, що складається із читачів, які частіше від інших відвідують бібліотеку, цікавляться не тільки книгами, а й справами бібліотекаря, завжди готові прийти на допомогу. Спочатку робота з активом вимагає конкретних зусиль, ускладнює роботу бібліотекаря, але - якщо початковий етап - створення та ознайомлення з роботою бібліотечного активу пройдено, то бібліотекар матиме чималу допомогу. Активісти допомагають мені у вирішенні важливих завдань: допомагають в організації та проведенні творчих акцій бібліотеки; організують та проводять рейди-перевірки стану підручників; допомагають робити аналіз читання книг учнями щомісяця і за рік; виписують прізвища боржників і розносять нагадування у класи; допомагають обробляти нові книги; чергують на перервах у бібліотеці, допомагають мені швидше обслуговувати читачів; підшивають газети, розкладають журнали, відмічають нові надходження преси в реєстраційній картотеці.

Активна участь дітей у роботі бібліотеки допомагає не тільки бібліотекарю, але й сприяє зростанню зацікавленості дітей. З метою допомоги шкільній бібліотеці з числа читацького активу, представників педагогічного колективу та батьків створено Бібліотечну раду, члени якої: розглядають і обговорюють плани та звіти про діяльність бібліотеки; знайомляться з підсумками роботи бібліотеки; допомагають у поповненні бібліотечних фондів; беруть участь у різноманітних заходах.

Робота шкільної бібліотеки знаходиться під постійним контролем адміністрації школи. Директор Купреєва Нінель Миколаївна не тільки контролює, але й з великим розумінням ставиться до нагальних потреб бібліотеки. Завдяки її старанням у школі створено належні умови для функціонування бібліотеки. Розширено загальну площу бібліотеки за рахунок виділеної кімнати під читальний зал. Тепер читачі мають змогу комфортно користуватися періодичними виданнями, цінними творами друку, енциклопедіями.

Отже, будучи по своїй суті інформаційним центром нашої школи, бібліотека активно впливає на свідомість учнівської молоді, формує відповідальність за творення незалежної України, спонукає до активних практичних дій, духовно збагачує її. У бібліотеці працює медіа - центр з підключенням до всесвітньої інформаційної мережі.

Багато чого вдалось зробити. Дивлячись у майбутнє, згадую слова

Василя Сухомлинського:

„Виховуючи - навчай і розвивай; навчаючи та розвиваючи - виховуй; навчаючи, розвиваючи, виховуючи - самовдосконалюйся” - ці слова стали девізом моєї роботи.